

Az információk fontosságát jelző metatextémák

A metaszöveget alkotó elemek közül olyanokat is megkülönböztethetünk, amelyek segítségével az adó azt jelzi, hogy az általa bevezetett információk a megismerés szempontjait tekintve fontosak és lényegesek. A szöveg bizonyos fragmentumainak ilyen jellegű kiemelése az adó szubjektív meggyőződését tükrözi. Ily módon az adó kifejezi saját akaratát, szempontját, elméleti és gyakorlati tudásán alapuló meggyőződését arról, hogy a szövegben szereplő meghatározott információk igen fontosak ahhoz, hogy a vevő teljes mértékben, helyesen és minden kétséget kizáróan egyértelműen megértse és elfogadja az események javasolt értelmezési módját. Ilyenkor az adó olyan minősítési aktust hajt végre, amely – mint intellektuális folyamat – a megismerési tényezőken és kritériumokon alapul. Ahogy Puzynina írja „a minősítés az ember olyan pszichikai cselekvése, amely azon a megállapításon nyugszik, hogy a minősítő személy szerint milyen (és milyen mértékben) pozitív vagy negatív értékek (jó vagy rossz) jellemzik az adott tulajdonságokat, viselkedést, a dolgok állapotait és közvetett módon a tárgyakat” (1992: 111–30).

Az információk fontosságának a jelzése és hangsúlyozása úgy történik, hogy a szóban forgó metatextémák:

1. azt a megállapítást tartalmazzák, hogy a bevezetésük szükséges: *meg kell jegyezni, hogy..., meg kell említeni, hogy..., figyelmet kell fordítani arra a tényre, hogy..., figyelemmel kell lenni arra a tényre, hogy..., észre kell venni, hogy..., ki kell emelni... stb.;*
2. azt a megállapítást tartalmazzák, hogy a bevezetésük fontos kiegészítő információkra utal: *tegyük hozzá, hogy..., hozzá kell tenni, hogy..., emlékezzünk arra, hogy..., vegyünk észre, hogy..., jegyzzük meg, hogy... stb.;*
3. azt állapítják meg, hogy a bevezetésük értékes információkra utal: *érdemes megemlíteni, hogy..., érdemes észrevenni, hogy..., érdemes ráfordítani a figyelmet arra, hogy..., érdemes kiemelni, hogy... stb.;*
4. azt állapítják meg, hogy a bevezetésük explicit minősítést tartalmaz: *figyelemre méltó az a tény, hogy..., fontos az, hogy..., lényeges az, hogy..., érdekes az a tény, hogy..., jellemző az, hogy... stb.*

Érdemes megjegyezni, hogy a bevezetett információk fontosságát jelző funkció, mint kiegészítő funkció, az olyan metaoperátoroknál is megjelenik, amelyek: (a) a hipotézis bevezetésének a szükségességéről szólnak (pl.: *fel kell tételezni, hogy...*),

(b) meghatározott problémák tárgyalásának a szükségességét hangsúlyozzák (pl.: *ki kell mutatni, hogy...*), (c) meghatározott tételek elfogadásának a szükségességéről szólnak (pl.: *el kell fogadni, hogy...*), (d) a következtetések és a megállapítások szükségességét emelik ki (pl.: *le kell vonni azt a következtetést, hogy..., meg kell állapítani, hogy...*). Az ilyen típusú kifejezések használatakor az adó nemcsak a fejtegetés egyes szakaszait jelzi, hanem igen nyomatékosan hangsúlyozza és kiemeli azokat az egész szövegből, pozitívan értékeli őket, és így a szöveg fontos és nélkülözhetetlen elemévé válnak.

Nézzük meg azokat a metatextémákat, amelyeknek egyetlen főfunkciója annak jelzése, hogy a szövegbe bevezetett információk fontosak. Az elemzésnél figyelembe vesszük azokat az igéket, amelyek kapcsolatban állnak a *kell*, *szükséges*, *érdemes* modalizátorral, valamint az olyan explicit módon minősítő kifejezéseket, mint *fontos*, *érdekes* stb.

1. A *figyelmet fordítani* kifejezést tartalmazó metatextémák

Például: *Figyelmet kell fordítani arra, hogy...*; *Érdemes figyelmet fordítani arra, hogy...*; *Fordítsunk (különös) figyelmet...*; *Arra (is) érdemes figyelmet fordítani, hogy...*; stb.

Figyelmet kell fordítani arra, hogy a felnőtt hozzátartozóitól elszakított gyermekről olyan adat ne kerüljön nyilvánosságra, amely veszélyeztetheti a gyermeket, illetve családtagjait a származási országban, független attól, hogy a gyermek engedélyezte-e a nyilvánosságra hozatalt vagy sem. (www.unhcr-budapest.org/hungary/.../unhcr_pldartzugyakorlat_04_1.pdf);

Érdemes figyelmet fordítani arra, hogy a magzat csontozatának fejlődése roppant mennyiségű kalciumot emészt fel, tehát eszerint kell adagolni az ásványi anyagot. Amellett, hogy megszünteti az izomgörcsöket, a baba is egészséges lesz, valamint a kismama fogazata is ép marad.[...] *Erre bizony nagy figyelmet kell fordítani* a terhesség egész ideje alatt. ([www.terhesseg.com/kemenyedes_terhesseg_alatt](http://www.terhesseg.com/kemenyedes_terhesseg_alatt;));

Arra is érdemes figyelmet fordítani, hogy napjainkban az élelmiszereink csak a töredékét tartalmazzák a hasznos tápanyagoknak és vitaminoknak, mondjuk a 100 évvel ezelőtti mennyiséghez képest. Ezért is javaslom a pótlólagos bevételt, természetes alapú készítményekkel. (www.okonatura.hu/kerdesek-esvalaszok);

Fordítsunk különös figyelmet a környezet szennyező anyagaira, arra, hogy megvédjük őket a különféle környezeti ártalmaktól. Magyarazzuk el, milyen fontos védekezniük a nap ellen, s próbáljuk megértetni velük, miért kell árnyékban maradni, könnyű ruhát viselni vagy napolajat használni, ha a nap delel. (www.ideal.hu/.../1056-egeszseg-es-egyensuly-gyerekkortol.html)

A bemutatott metatextémák segítségével az adó explicit módon ráirányítja az olvasó figyelmét a bevezetett információkra azzal a céllal, hogy a vevő éppen ezekre az információkra összpontosítson figyelmet, hogy észrevegye azokat az értékeket, amelyek az adott tényekből következnek.

2. Az észrevesz igét tartalmazó metatextémák

Az Értsz. szerint az *észrevesz* ige azt jelenti, hogy 'meqlát (és felismer) valakit, észlel valamit, megérez, felfog, tudomásul vesz, rájön valamire, rádöbben'. Ahogy az elemzett anyag mutatja a szóban forgó metatextémák akkor jelennek meg, amikor az adó azt akarja elérni, hogy a vevő összpontosítsa figyelmét:

(a) azokra az információkra, amelyek a korábban bemutatott nyelven kívüli dolgokból következnek;

(b) azokra az információkra, amelyeket ő maga vezet be, és amelyek (véleménye szerint) fontosak, lényegesek és értékesek az adott kérdés/probléma egyértelmű értelmezése/megoldása szempontjából. Például: *Érdemes észrevenni, hogy...*; *Észre kell venni, hogy...*; *Vegyük észre, hogy...*; stb.

Érdemes észrevenni, hogy mindhárom esetben a 25. profil adja a legkisebb, míg az 50. profil adja a legnagyobb értéket. A három vizsgálat esetén a 3 profilt jellemző RSm, első PSD domináns hullámhossz és a HDCF domináns hullámhossz értékek átlaga rendre 694, 843 és 840 μm . (uni-obuda.hu/e-bulletin/Horvath_Czifra_1.pdf;)

Hát igen, de azt is *észre kell venni, hogy* mellette a többi milyen gpu más hűtési megoldással olyan 30 fokkal hűvösebb, és az elég nagy különbség. Valószínű, úgy adják ezt gigabyte-ék, hogy passzívnak passzív, de azért tegyünk be a házba + két ventit. (pcforum.hu > Hardver > Videó;)

Vegyük észre, hogy egy mérhető f függvény pontosan akkor integrálható, ha $\lim_{N \rightarrow \infty} \int_{|f| > N} |f| \, d\mu = 0$. Ez indokolja a következő definíciót. (medvegyev.uni-corvinus.hu/tananyag/lib/exe/fetch.php?id=9...pdf;)

Vegyük észre! A leggondosabban berendezett és karbantartott akváriumokban is felütheti a fejét valamilyen betegség. Sajnos nagyon is elképzelhető, hogy néha beviszünk olyan mikrobákat, parazitákat a halaink közé, melyek betegséget okoznak. (eheim.hu/akvarista/.../halbetegsegek-i---vegyuk-eszre-94)

3. Az aláhúz, kiemel, hangsúlyoz igéket tartalmazó metatextémák

Például: *Érdemes kiemelni, hogy...*; *Ki kell emelni, hogy...*; *Alá kell húzni, hogy...*; *Érdemes aláhúzni, hogy...*; *Azt emeljük ki, hogy...*; *Hangsúlyozni kell, hogy...*; *Azt kell hangsúlyoznunk, hogy...*; stb.

Azt is érdemes kiemelni, hogy az ellenanyag-tartalom mindig az adott situációnak megfelelő, vagyis az éppen kurrens fertőzések ellen véd. Ez nem feltétlenül azt jelenti, hogy a baba nem kapja el a családban cirkuláló betegséget, hanem sokszor csak azt, hogy könnyebben, rövidebb idő alatt átvészeli, hamarabb felépül, nem fagy le. Nagyon fontos ezért, hogy hétköznapi fertőzéseknel ne hagyja abba az anya a szoptatást, mert így elveszíti a baba a védelem legfontosabb forrását. (www.minivilag.hu/print.php?id=99)

Ki kell emelni, hogy a Gt. módosítását követően továbbra is érvényesül azon szabály, hogy a vezető tisztségviselői tevékenység továbbra sem látható el társas vállalkozói jogviszonyban. (www.apeh.hu/adoinfo/jarulek/gazd_tars.html;)

Alá kell húzni, hogy cordos vér egy mintájában 700-szor kevesebb hemo-poetikus őssejt található, mint amennyire szükség van a felnőtt recipiens részére szóló transzplantációhoz, ezért a technológiai folyamat összes szakaszán ki kellett zárni a sejtek elvesztését. (www.stemcellclinic.com/hu/scince/.../01.html;)

Még egyszer érdemes aláhúzni, hogy mind az öt gazdaságpolitikai célunknak az elérését döntő módon segítheti a Széchenyi Terv, mert emeli a beruházási rátát évről évre 5 százalékkal. (www.kormany.hu/.../matolcsy-gyorgy-beszede-januar-14-en-az-uj-szechenyi-terv-megnyitojan;)

Amint látjuk, a tömegpontnak hatszor folytonosan végtelen sok, különböző állapota lehet. Itt most azt emeljük ki, hogy a klasszikus mechanikában az állapotok száma megszámlálhatatlanul, azaz folytonosan sok. (www.termeszetvilaga.hu/fizika.../lovas.html;)

Hangsúlyozni kell, hogy a szaknyelv értelmezése nem pusztán egy speciális szókincre terjed ki, hanem az egész nyelvnek a szakma gyakorlása közben felmerülő feladatok megoldásában való felhasználást jelenti. Tehát egymás mellett jelennek meg ún. általános nyelvi és szaknyelvi elemek, amelyeket nem érdemes és nem is lehet egymástól elválasztani. (www.uni-corvinus.hu/index.php?id=24591;)

Mindenekelőtt azt kell hangsúlyoznunk, hogy a betegápoláshoz kellő figyelemre, türelemre és némi szakértelemre van szükség. Fontos tényező a tisztaság és a helyiség megfelelő hőmérséklete is. A gyógyszerek beadásával vagy a kötések cseréjével pontosan kell követni az állatorvos utasításait. (bernifalva.mindenkilapja.hu/html/.../betegsegek)

A *kiemel* igének a jelentését Wierzbicka a következőképpen interpretálja: „Kiemelem, hogy p. = Azért mondom, hogy ne tudjad nem észrevenni: p.” (1971: 118). A fenti metaoperátorokhoz sorolhatjuk az olyan típusú konstrukciókat is, mint pél-

dául: *Kiemelésre érdemes...*; *Kiemelést érdemel...*; *Kiemelést érdemel, hogy...*; *Kiemelést érdemel az a tény, hogy...*; stb.

A borecetben, almaecetben B-vitaminok és nélkülözhetetlen nyomelemek is vannak. (*Kiemelésre érdemes, hogy* ezek közül a kálium-, magnézium-, vas- és cinktartalom.) A biológiai erjesztésű gyümölcscecek kiegészítik a saláták kedvező élettani hatását. (www.burda.hu/buszesz_+csodalatos+hatast+tulajdonithatunk+az+almaecetnek;)

Külön *kiemelést érdemel* a familiaris thrombophilia (antithrombin III-, protein C, protein S hiány, APC rezisztencia, lupus anticoagulans), mely egyértelmű hajlamosító tényező, mely fogamzásgátlók szedése vagy terhesség esetén vezethet a kórképhez. (www.vitalitas.hu/?ctype=3&todo=bet...)

Kiemelést érdemel, hogy a költségvetés tervezete nem tartalmaz működési hiányt, de a költségvetés végrehajtása során kiemelt figyelmet kell fordítani a működési célú bevételek és kiadások egyensúlyának megtartására, a működési célú hitelfelvétel elkerülése érdekében. (kecskemet.hu/doc/meghivo1_2.pdf)

Ezzel összefüggésben *kiemelést érdemel az a tény, hogy* ennek a cikknek a különböző nyelvi változatai nem mutatnak teljes azonosságot, mivel a német nyelvű és a többi nyelven készült szövegváltozatok között különbség tapasztalható. (www.mjsz.uni-miskolc.hu/201001/4_angyalzoltan.pdf)

4. A *megjegyez, hozzátesz* ígéket tartalmazó metatextémák

Itt a következő metaoperátorokról van szó: *Érdemes megjegyezni, hogy...*; *Meg kell jegyezni, hogy...*; *Érdemes hozzátenni, hogy...*; *Hozzá kell tenni, hogy...*; *Tegyük hozzá, hogy...*; stb.

Érdemes megjegyezni, hogy bizonyos elemek, mint pl.: Settings vagy az About, semmilyen módon nem távolíthatók el a listából. [...] Semmi érdekes nincs a kódba, csak annyit *érdemes megjegyezni, hogy* amilyen sorrendben felsoroljuk a pushban az itemeket, olyas sorrendben fognak megjelenni a menüben. (www.actionscript.hu/?p=297)

Meg kell jegyezni, hogy a klinikai próbákban SSRI-indukálta szexuális diszfunkciókról ritkán számolnak be, mivel a gyógyszervizsgálatok előbb szoktak véget érni (kb. 6-10 hetesek), mint maga a kezelés, s ez jelentős torzulást idéz elő az adatokban. A PSSD valódi előfordulási gyakorisága így jelenleg nem ismert. (www.antidepresszans.tenyek-tevhitok.hu/szexualis-zavar-antidepresszans-szedes-utan.htm)

Érdemes hozzátenni, hogy ezen kórokozók közé tartoznak a candida nevű makacs betegség okozói is. Az Aloe kivonat elősegíti a vitaminok és ásványi anyagok felszívódását a vékonybélben, ezért érdemes azokat az Aloéval együtt bevenni. (www.medbox.hu/index.php?lang=1&module)

Egy egészséges, életre való mag 1 héten belül a növekedés jelét mutatja. Ha ez egy hónapnál később jelentkezik, az már valószínűleg gyenge növekedésű, kevés hozammal megáldott növény lesz. Azért *hozzá kell tenni, hogy* vannak olyan magok, amiknek még a legjobb körülmények között is több idő kell, hogy felébredjenek. Ez gyakran a kemény maghéj miatt lehet, ami nem engedi be a vizet, ami a csírázást elindíthatná. (egykalapalatt.info/index.php?title=Csíráztatás;)

Azért azt *tegyük hozzá, hogy* a rendszer akkor lett véglegesen fenntarthatatlan, amikor meglépték az 500 Mrd-os (GDP 2%-a) adócsökkentést az ősszel. (mandiner.hu/.../20110114_a_penzvilag_erdekei_es_a_gyermekek_val_lalok_ervei)

A szóban forgó metatextémák vezetnek be a szövegbe az olyan információkat, amelyek igen fontosak egy meghatározott jelenség teljes és kimerítő bemutatásának, illetve egy meghatározott probléma megoldásának a szempontjából. Az adó meg van győződve arról, így értesíti a vevőt, hogy ezek az információk nélkülözhetetlenek, és kijelentésének értékes kiegészítői. Az elemzett metaoperátorok nagyon gyakran a szöveg végén szerepelnek. Például:

Végezetül hozzá kell tenni, hogy sok a már inaktív kártyás előfizetéses, használaton kívüli készülék. Ez főleg azoknak az országoknak a számadatait duzzasztja fel, ahol a kártyás előfizetés számottevő mobilhasználati forma. (www.vilagosság.hu/pdf/20050411210542.pdf)

Végezetül e témához talán annyit kell még hozzátenni, hogy a fegyver és a lőszer akkor tudja leginkább beváltani a hozzá fűzött reményeket, ha a gondos kiválasztást követően rendszeres „száraz” edzésekkel céltudatosan csiszoljuk a technikánkat, lőtudásunkat a lőtereken. (vadaszlap.hu/magazin/index.php?)

5. A *(meg)említ* igét tartalmazó metatextémák

Néhány példa: *Meg kell említeni, hogy...*; *Meg kell említeni...*; *Érdemes megemlíteni, hogy...*; *Érdemes megemlíteni...*; *Említésre érdemes, hogy...*; *Említésre érdemes...*; *Említsük meg, hogy...*; *Említsük meg...*; *Érdemes említeni, hogy...*; *Említeni kell, hogy...*; stb.

Meg kell említeni, hogy a régi szkítáknál létező Nimrud-Gilgames hagyomány még Mátyás király korában is élt, ezt bizonyítja többek között az is, hogy Mátyás szobrot emeltetett a nemzet ősapjának, Herkulesnek. [...] Ez-

zel kapcsolatban pedig *meg kell említeni*, hogy a régi sumer nyelvemlékekben megtaláljuk a KUS és KÁM szavakat. (K/H/ám fia Kus, aki „nemzé Nimrodot”). KÁM azt jelenti, hogy a „Tudás Isteni Tökéletessége”. (www.magtudin.org/Nimrod%202.htm)

Meg kell említeni, hogy magas vérnyomás esetében az érfalak rugalmassága javul, és sok esetben csökken a magas vérnyomás, ezért időről időre konzultálni kell a háziorvossal, hogy a vérnyomáscsökkentő gyógyszereket ehhez igazítsa. (www.saniprevent.hu/faq.html)

A paradicsomnál *érdemes megemlíteni*, hogy a benne található likopén, hő hatására könnyebben felszabadul, így főzve hatásosabb, mint nyersen. (www.vitaminsziget.com/ecikk.php?id=2853)

A Van Den Eynde Master vonzerejét alkotó elemek közül *érdemes megemlíteni* a hal-, hús- és ráklisztet. A VDE Master Pelletben a halliszt a domináns anyag, amelytől ha nem is kellemesnek, de harmonikusnak nevezhető az anyag. (www.haladin.hu/.../99-van-den-eynde-pelletek)

Ugyancsak ez a táplálék teszi lehetővé, hogy a tojásrakási időszakban a méhkirálynő 24 óra leforgása alatt 2000–3000 tojást rakjon. *Említésre érdemes*, hogy a tojások súlya megegyezik magának a méhkirálynőnek a súlyával. (www.vitaminsziget.com/ecikk.php?id=1540)

A belsőségek közül *említésre érdemes* a vitaminokban, ásványi anyagokban nagyon gazdag máj, amelynek koleszterintartalma igen nagy, 305–430–490 mg/100g a marha-, sertés-, illetve csirkemájé. Igen nagy a máj A-vitamin-tartalma is, egy adag májban (10 dkg) tíz napra elegendő A-vitamin van. A többi belsőség – szív, tüdő, vese – koleszterintartalma jóval nagyobb, mint a májé. (teszalapitvany.hu/details.jsp?iT=2&c=1&id)

A tojásban található, zsírban oldódó vitaminok közül a D-vitamint, mely a kalcium és a foszfor felszívódásáért felelős, *meg kell említeni* az A-vitamint, mely a növekedés és a csontfejlődés nélkülözhetetlen komponense, valamint a látóhártya megfelelő működéséhez és az egészséges hámszövetek fenntartásához is szükséges, és végül az E-vitamint, amelynek antioxidáns hatása közismert. (www.elelmezes.hu/szamok/07/03/12.htm)

Ha már a benzinnél tartunk, a kezdő motorosok kedvéért *említsük meg*: a benzin minőségének semmilyen köze nincs egyes gumi alkatrészek tönkremeneteléhez. Ennek oka sokkal inkább a benzinadalékokban (észterszármazékokban) rejlik. (www.bmwmc.hu/.../62-teli-tarolas-benzin-nelkuel)

Itt *említsük meg*, hogy csak olyan Windowsról kapcsolódjunk a szerverünkhöz, amelyikről feltételezzük, hogy nem vírusos, és nem fut rajta valami

lyen ártalmas program. Keylogger programok és vírusok által a beírt felhasználói név és jelszó illetéktelenekhez kerülhet. (www.kmf.uz.ua/centos/gui/08_kapcsolat.html)

A gyakorlat szempontjából *érdemes említeni*, hogy a vénás thromboembolia akut szakában az AT plazmatikus szintje csökken, amit a heparinkezelés még tovább csökkenthet. Anticoagulans terápia nélkül a mélyvénás thrombosis ismétlődésének veszélye 90% feletti, ezért antithrombinopathia esetén amennyiben a betegnek már volt thromboemboliás történése célszerű az anticoagulans kezelést tartósan (a beteg élete végéig) alkalmazni. (www.vitalitas.hu/?ctype=3&todo=bet.)

Említeni kell, hogy a régészeti eredményeken túl a térség történetére vonatkozóan rendelkezésre állnak a Pest Pilis Solt megye iratai, de a leggazdagabb anyagot Nagykőrös város levéltára szolgáltatja 1606–1680-ig, valamint 1626-tól a városi levéltári anyagban található helyi tudományos irodalom. (www.nyarsapat.hu/index.php?e=tartalom...3&t)

A betöltött funkciók tekintetében ezek a metatextémák közel állnak a már korábban elemzettekhez. Segítségükkel az adó a már elkezdett és folyamatban lévő mondanivalójához olyan információkat rendel hozzá, amelyek, véleménye szerint, fontosak, értékesek és szükségesek ahhoz, hogy az adott kérdés/probléma kielégítően legyen bemutatva. Azt lehetne mondani, hogy amikor az adó ezeket a metatextémákat használja, ezzel egyidejűleg bővíti és kiegészíti a mondanivalóját.

6. Az *emlékeztet* igét tartalmazó metatextémák

Az Értsz. szerint a szóban forgó ige azt jelenti, hogy 'valakinek emlékezetébe idéz valamit, figyelmezteti. Hasonlóságnál fogva felidézi (valakiben) egy másik személy, dolog képzetét'. Erre az ígére Wierzbicka a következő explikációs formulát javasolja: „Emlékeztetem, hogy p. = azért mondom, hogy emlékezz vissza: p. (azért mondom, hogy tudjad meg azt, amit elfelejtettél = azért mondom, hogy tudjad meg azt, amit előbb tudtál, és amit most nem tudsz)” (1971: 118). Például: *Emlékeztetni kell arra, hogy...*; *Arra kell emlékeztetni, hogy...*; *Érdemes arra emlékeztetni, hogy...*; *Emlékeztessünk arra, hogy...*; stb.

Emlékeztetni kell arra, hogy a 16–17. században az ország törökök által megszállt középső és keleti részében a kálvinista és lutheránus tanok elég szabadon terjedhettek, míg a Habsburg-fennhatóság alatt maradt nyugati részben igen erős katolikus ellentámadás bontakozott ki. Így a törökök kiűzése után az ország politikai egységének visszaállítása az ellenreformáció jegyében zajlott, a protestánsok erőszakos megtérítésével és vallásszabadságuk drasztikus korlátozásával. (www.uni-miskolc.hu/~egyhtort/.../1848-mo.htm)

Itt ismét Popper nevét érdemes említeni, és *arra kell emlékeztetni, hogy az ő falszifikacionista programja (az a program tehát, amely az elméletek igazolása helyett azok cáfolására összpontosít) a tudományfilozófiában lényegesen szerényebb karriert futott be, mint a tudományokban...* (hps.elte.hu/~gk/Publications/makog98.html)

Érdemes arra emlékeztetni, hogy a jelenlegi kapacitások segítségével az emberiség kisajátította a fotoszintézis produktumának felét, s hihetetlen mértékben rombolta le a körülötte lévő természetes ökoszisztémákat. (kornyezetbarat.hulladekboltermek.hu/.../gazdasag_szerkezete/)

Végül hadd *emlékeztessünk arra is, hogy a posztmodern a német diskurzusban soha nem érvényesült az idézett francia teoréma elméleti igényével.* (www.korunk.org/?q=node/8&ev=2000&honap=9&cikk)

A feljebb bemutatott metatextémák használatakor az adó azt jelzi, hogy kell és érdemes előhívni, visszaemlékezni, tekintettel lenni azokra az ismeretekre, amelyek szükségesek, hasznosak és fontosak a fejtegetés helyes lebonyolításához. Az előhívott és visszaidézett információk vagy más forrásokból származnak, vagy ugyanannak a szövegnek korábbi szakaszaiból.

A korábban bemutatott metatextémákon kívül a kijelentés egyes fragmentumainak a fontosságát olyan metaszóvegbeli explicit módon értékelő konstrukciók is jelzik, amelyekben a *fontos, figyelemre méltó, lényeges, érdekes, jellemző* axiológikus melléknevek szerepelnek.

7. A fontos, lényeges, nem jelentéktelen mellékneveket tartalmazó metatextémák

Például: *Fontos...*; *Fontos, hogy...*; *A lényeges az, hogy...*; *A lényeges dolog az, hogy...*; *A legfontosabb dolog, hogy...*; *Fontos tény, hogy...*; *Nem jelentéktelen tény, hogy...*; stb.

Fontos a vércukorszint ingadozásának minimalizálása, mivel az hozzájárul a mikro- és makrovaszkuláris szövődmények kialakulásához. (www.e77.hu/hu/hirek/182.html)

Fontos, hogy az arcüreggyulladás terápiáját orvos határozza meg, ugyanis szükség lehet antibiotikumokra, speciális orrcseppekre... (www.eletforma.hu/.../miert_fontos_az_orr_gyakori_es_alapos_leszivasa.html)

A lényeges az, hogy az ~ premisszáit a hallgatóság szolgáltatja. Egy szó-nok tehát megtervezheti, de önmagában, hallgatósága nélkül, nem valósíthatja meg retorikai érvelését; a sikeres argumentáció együttműködő interakción alapszik. ~k tehát csak akkor jönnek létre, ha a szónok és hallgatója együttesen létrehozzák őket. (www.aczelpetra.hu/index.php/.../163-enthuemema)

A lényeges dolog az, hogy bárki, aki rendelkezik a szoftver egy példányával, szabadon együttműködhet másokkal, és odaadhatja nekik. (www.gnu.hu/gnu-kialtvany.html)

A legfontosabb dolog, hogy az ásott kutak vizét – legfőképpen ivásra, főzésre – ne használják az emberek, a saját egészségük érdekében! (www.hirextra.hu/.../vorosiszap-a-legfontosabb-az-osszefogas/)

Fontos tény, hogy lelkiállapotunk kihat légzésünkre, s ugyanígy a lélegzés a lélekre, például stresszoldó hatású. Nyugodt légzés = nyugodt lélek. (albar.lapunk.hu/?modul=oldal&tartalom=188494.)

A köztársaságok az esetek legtöbbszörében (1946, 1949, 1989) idegen megszállók aktív vagy már passzívabb jelenlétében valósult meg, amely minden ilyen esetben a kommunista Szovjetuniót képviselő Vörös Hadsereg volt. *Nem jelentéktelen tény, hogy* a Vörös Hadseregtől várta a Tanácsköztársaság is a kül-, és belpolitikai stabilizációt, ezért annak a bejövételét sürgette. (www.regnumportal.hu/node/56)

Láthatjuk, hogy a feljebb felsorolt metatextémák segítségével az adó közvetlenül értesíti a vevőt arról, hogy olyan fontos információkat vezet be a szövegbe, amelyekre nagyobb figyelmet kell fordítani. Az adó meg van győződve arról, hogy ezek az információk figyelemre méltóak. Ezekhez a metaoperátorokhoz szemantikailag nagyon közel állnak az olyan konstrukciók, mint például: *Figyelemreméltó az, hogy...*; *(Külön) figyelmet érdemel az, hogy...*; *(Külön) figyelmet érdemel az a tény, hogy...*; stb.

A város nevének eredetére több elmélet létezik, a szokásos szláv elmélet mellett *figyelemreméltó az, hogy* az első román krónikaírók egyértelműen magyar eredetűnek tartják a nevet: Simion Dascălul és Grigore Ureche úgy tartják, hogy magyar szücsök alapították, és a név szücsséget jelent. Ebben az esetben a név a magyar „szücs” szóból jön (esetleg annak moldvai román átvételéből, a „suci”-ból), amelyhez a mára már nem produktív bolgár–román -eavă (-ség) képző járult. (hu.wikipedia.org/wiki/Szucsáva)

Külön figyelmet érdemel az, hogy a mai modern üzemű gépkocsik esetében nem lehet akármilyen olajat használni. Ezért az olajak kiválasztásakor készséggel és szakértelemmel állunk az Ön rendelkezésére a megfelelő kenőanyag kiválasztásához. (www.freeweb.hu/papautojavito/auto_szolg.html)

Külön figyelmet érdemel az a tény, hogy Periklész éppen azt a 30 éves békét – amelyből a valóságban ugyan alig lett 15, de ami mégis lehetővé tette számára, hogy legalább az alatt az idő alatt zavartalanul fejtsse ki belpolitikai tevékenységét, és ami nélkül a történelem aligha adta volna az 5. század derekának a Periklész kora nevet –, tehát éppen ezt a békét Periklész egyszerűen az ellenség megvesztegetésével szerezte. (www.freeweb.hu/ktee/perikle.htm)

8. Az *érdekes* melléknevet tartalmazó metatextémák

Például: *Érdekes, hogy...*; *Érdekes dolog, hogy...*; *Érdekes tény, hogy...*; *Érdekesesség, hogy...*; stb.

Érdekes, hogy az ókori forrásokban csak ez a barátságos számpár szerepel. Az újkor elején viszont Fermat, Mersenne, Descartes és mások sorozatban állítják elő az ilyen számpárokat, 6-, 8-jegyűeket is. Egy másik *érdekesesség, hogy* a következő legkisebb barátságos számpárt viszont csak a múlt század közepén egy Niccolò Paganini nevű 16 éves olasz fiú adja meg, ez az 1184 és 1210. (www.tankonyvtar.hu > ... > Matematika > Matematikai mozaik)

Érdekes dolog, hogy ami a mi civilizációnkban elsősorban díszítés, az a fejletlenebb világokban védelmező szerepet játszik, és mély, spirituális tartalma van. (www.tattoomania.hu/cikkek/extrem-7)

Egy másik *érdekes tény, hogy* Egyiptomban a datolyafa a legerjedtebb gyümölcsfa, és vezeti is a datolyagyártást az évi 1 400 000 tonna terméshez. (www.edenkert.hu/gyumolcs/.../erdekessegek.../4442/)

Ezzel szemben *érdekes tény, hogy* a szomszéd népektől a magyarok genetikailag egyáltalán nem különböznek. „Elkülönült magyar populációról csak kulturális, szociális, nyelvi alapon beszélhetünk, genetikai szempontból egy európai populációnak számítunk” – állítja a professzor. (korrektorinfo.hu/.../74-nincsenek-magyar-es-szlovak-genek-van-viszont-s-adam-es-s-eva)

A szóban forgó metaoperátorok segítségével az adó hatást akar kifejezni a vevőre, hogy a vevő is, ugyanúgy mint ő, az adott információkat érdekesnek tartsa. A minősítő szavak szemantikai szerepét Starzec (1999: 146–147) a következő formulával parafrázálja: „Egy pillanat múlva olyan információt közlök, amelyet nemcsak én, hanem mások is nagyra értékelnek. Azt akarom, hogy ezt az információt az olvasó is hasonló módon fogadja.”

9. A *jellemző* melléknevet tartalmazó metatextémák

Néhány példa: *Jellemző, hogy...*; *Jellemző tény, hogy...*; *Jellemző eset, hogy...*; stb.

A felhangoltság szinte tükörképe a depresszióknak. *Jellemző, hogy* a betegség szintű hangulati változáshoz nem kell külső ok, „magától” alakul ki. (www.medimix.hu/cikk.php?cid=20)

Jellemző tény, hogy minden dinasztia jóformán előlről kezdte a hangolást: a dinasztiaalapító új alaphangot állapított meg, mintha a régi veszélyeztetné hatalmának szilárságát. Az ókori kínai esztétika fő vonalában álló konfucianus

felfogás ebben a szellemben emelte ki a zene mint szinkretikus összművészet (zene, ének, költészet és tánc) társadalmi-etikai alapjait. (canadahun.com > ... > Kultúra - Művészet - Zene > Irodalom)

Jellemző eset, hogy a tanárok számítógépes szövegszerkesztőt javasolnak azoknak a diákoknak, akik menthetetlenül nehezen és rondán írnak. A másik trend, hogy a tesztek jelentősége folyamatosan növekszik. Egy alapképzettségi teszten dől el, hogy valaki mehet-e középiskolába, egyetemre; atomfizikus lesz, vagy vízilabdakapus. Ez a trend itthon is egyértelműen jellemző. (index.hu/tech/ceruza/)

Gyakori, hogy az udmurt írók, költők, nyelvészek gyermekei sem tudnak udmurtul. *Jellemző eset, hogy egy udmurt költő egy udmurt faluban orosz nyelvű emléktáblát kapott. Manapság egyetlen udmurt napilap és néhány folyóirat jelenik meg, mindegyik alacsony példányszámban. (fu.nyud.hu/kn/nepek/nepudm.htm)*

Ezek a metatextémák, az előző pontban tárgyaltakhoz hasonlóan arra utalnak, hogy az adó az általa bevezetett információknak megadja az explicit jellemzését és értékelését. A dolgok leírt állapotai figyelemre méltóak, tekintettel a specifikus és a csak rájuk jellemző tipikus tulajdonságokra. Az Értsz. szerint a *jellemző* azt jelenti, hogy 'valakinek, valaminek legfőbb tulajdonságait megvilágító, abból eredő; valamely feltűnő sajátságra rávilágító, azt tükröző'.

Az eddigieket összefoglalva azt mondhatjuk, hogy az ebben a cikkben tárgyalt metatextémák segítségével az adó kiemeli a szöveg egyes fragmentumainak a fontosságát, és így ezek a fragmentumok kiemelkednek a többiek közül. Amikor az adó az általa birtokolt tudás alapján létrehozza a kijelentést, értékeli/minősíti, és eldönti azt, hogy melyek azok az információk, amelyek igen fontosak, lényegesek, amelyekre a szóban forgó metatextémák segítségével fel kell hívni a vevő figyelmét, hogy a vevő észrevegye azokat, mivel azok az információk nélkülözhetetlenek a kijelentés helyes és az adó szándéka szerinti értelmezéshez, megértéshez.

SZAKIRODALOM

- Bańcerowski Janusz 2000. *A nyelv és a nyelvi kommunikáció alapkérdései*. ELTE, BTK Szláv és Balti Filológiai Intézet, Budapest.
- Bańcerowski Janusz 2008. *A világ nyelvi képe. A világgép mint a valóság metaképe a nyelvben és a nyelvhasználatban*. Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 86. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- Bańcerowski Janusz 2010. A metaszövegről és az intertextuális metaszövegbeli operátorokról. *Magyar Nyelvőr* 134: 183–95.
- Bańcerowski Janusz 2010. A szövegen belüli átfogalmazást bevezető metaoperátorok (metatextémák). *Magyar Nyelvőr* 134: 257–70.
- Gajewska, Urszula 2004. *Metatekstemy w języku nauk ścisłych*. Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.

- Grucza, Franciszek 1986. *Zagadnienia metalingwistyki*. Wydawnictwo PWN, Warszawa.
- Lévai Béla (szerk.) 2004. *Alapinformáció és metainformáció*. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- Puzynina, Jadwiga 1992. *Język wartości*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Pusztai Ferenc (főszerk.) 2003. *Magyar Értelmező Kéziszótár (= Értsz.)*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Simigné Fenyő Sarolta 2010. Gondolatok a fordítástudomány metanyelvéről. In: *A tudomány nyelve – A nyelv tudománya*. MANYE XIX. Eszterházy Károly Főiskola, Székesfehérvár–Eger. 6: 138–47.
- Starzec, Anna 1999. *Współczesna polszczyzna popularnonaukowa*. Uniwersytet Opolski, Opole.
- Walusiak, Ewa 1996. Metatekstowe wykładniki hierarchizacji wypowiedzi (na przykładzie wyrażen z segmentem *jak*). *Poradnik Językowy* 7: 19–31.
- Walusiak, Ewa 1998. Metatekstowa funkcja hierarchizująca ciągu *przy*. In: *Studia z filologii polskiej i słowiańskiej 34*. Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk, Warszawa, 117–27.
- Wierzbicka, Anna 1971. Metatekst w tekście. In: M. R. Mayenowa (ed.): *O spójności tekstu*. Wydawnictwo Ossolineum, Wrocław.
- Wojtasiewicz, Olgierd 1970. O tzw. operatorach pragmatycznych. „*Poradnik Językowy*”. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 443–5.

Bańcerowski Janusz
 egyetemi tanár
 ELTE BTK Szláv és Balti
 Filológiai Intézet

SUMMARY

Bańcerowski, Janusz

Metatextemes indicating the importance of information introduced in a text

With the help of metatextemes discussed in this paper, the sender highlights the importance of certain fragments of her own text, making these fragments more conspicuous than all the others. When the sender, on the basis of the knowledge she possesses, makes a proposition, she assesses/ranks all pieces of information and decides which ones are crucial or essential to the extent that the metatextemes at hand are required to draw the receiver's attention to them, to make the receiver aware of them. The reason for this is that the pieces of information that the sender chooses to enhance in this manner are indispensable for the correct understanding of the proposition, where 'correct' means one that is in accordance with the sender's intentions. The indication and highlighting of the importance of pieces of information is done in the following ways. 1. Metatextemes like *meg kell jegyezni, hogy...* 'it is to be noted that...', *meg kell említeni, hogy...* 'it is to be mentioned that...', *figyelmet kell fordítani arra a tényre, hogy...* 'we have to pay attention to the fact that...', *figyelemmel kell lenni arra a tényre, hogy...* 'we have to be aware of the fact that...', *észre kell venni, hogy...* 'we have to notice that...', *ki kell emelni...* 'it is to be emphasised that...', etc. contain the statement that the introduction of the associated proposition is necessary. 2. Metatextemes like *tegyük hozzá, hogy...* 'let us add that...', *hozzá kell tenni, hogy...* 'we must add that...', *emlékezzünk arra, hogy...* 'recall that...', *vegyük észre, hogy...* 'notice that...', *jegyezzük meg, hogy...* 'let me remark that...', etc. suggest that the associated proposition offers important additional pieces of information. 3. Metatextemes like *érdemes megemlíteni, hogy...* 'it is worth mentioning that...', *érdemes észrevenni, hogy...* 'it is worth noticing that...', *érdemes ráirányítani a figyelmet arra, hogy...* 'it is worth turning our attention to the fact that...', *érdemes kiemelni, hogy...* 'it is worth

55emphasising that...’, etc. state that the associated proposition makes valuable pieces of information available. Finally, 4. Metatextemes like *figyelemre méltó az a tény, hogy...* ‘it is noteworthy that...’, *fontos az, hogy...* ‘it is important that...’, *lényeges az, hogy...* ‘it is essential that...’, *érdekes az a tény, hogy...* ‘it is interesting that...’, *jellemző az, hogy...* ‘it is typical that...’, etc. contain explicit assessment.

Keywords: metatext, metatextual operators (metatextemes), explicit characterisation and assessment